

Volwassenenonderwijs

Onderwijssecretariaat van de
Steden en Gemeenten van de
Vlaamse Gemeenschap v.z.w.

Leerplan LINEAIRE OPLEIDING

Opleiding **Speciale restauratietechnieken**

Leerjaar **1 leerjaar (KO)**

Onderwijsvorm **BSO 3**

Studiegebied **Meubelrestauratie en
Houtsnijden**

Bestelnummer: **0/3/2004/216**

LESSENTABEL

Vak	Jaarbasis
TV Schilderen en decoratie – Technologie	32 lestijden
PV Praktijk Schilderen en decoratie	128 lestijden

Beginsituatie

De cursist voldoet aan de toelatingsvoorwaarden zoals bepaald in het decreet dat een aantal aangelegenheden van het volwassenenonderwijs regelt dd.2 maart 1999.

Profiel van de cursisten

Met vrij grote zekerheid kan men zeggen dat men hier te maken heeft met een sterk gedifferentieerde groep van opleiding.

Dit vormt doorgaans geen probleem, omdat in deze opleiding geheel nieuwe technieken aanbod komen.

Algemeen kan gesteld worden dat de cursisten die naar de speciale restauratietechnieken komen bepaalde kenmerken vertonen waarmee men rekening dient te houden in de onderwijspraktijk.

Deze kenmerken situeren zich:

a) Algemeen:

- Ze worden vooral door het erfgoed aangetrokken en interesseren zich vooral voor de ambachtelijke uitvoering van diverse technieken.
- Ze zijn zeer kritisch ingesteld.

b) Op het cognitief vlak:

- Ze zijn over het algemeen concreter ingesteld, hebben meer zin voor het abstracte en het theoretische wat de opleiding betreft.
- Ze geven blijk van inzicht en motivatie.
- Ze geven meermaals blijk van interesse wat de basis leerstof en de uitbreidingsleerstof betreft.

c) Op het effectieve vlak:

- Ze hebben een grote affectieve ingesteldheid.
- Ze verwachten zeer veel van de leerkracht.

Bovendien moet de cursist weten welke producten en materialen hij kan gebruiken zonder het meubel te beschadigen en moet hij in theorie en praktijk de behandelingsmethodes onder de knie hebben die hij moet uitvoeren.

Algemene doelstellingen van de opleiding

Ten Geleide

De betekenis van “restauratie”.

Restauratie is “niet” repareren, het is “terug” in zijn oorspronkelijke staat brengen, maar met zoveel mogelijk behoud van de oorspronkelijke materialen en meubelbeslag.

In de restauratie onderscheiden we drie grote groepen in volgorde van belangrijkheidsgraad en moeilijkheidsgraad:

- Lijmen en verwerken van fineer met beenderlijm, volgens de oude technieken (restaureren van een antiek meubelstuk).
- Marqueterie meubelen (maken van en of herstellen met diverse technieken).
- Massieve meubelen (hieronder vallen ook de antieke- en brokante meubelen).

Aangezien het over een korte opleiding gaat, moet men zich beperken tot het restaureren van een antiek meubelstuk

Restaureren is een boeiende bezigheid en het beroep van restaurateur geeft veel voldoening. Het is ook een beroep dat een veelzijdige theoretische en praktische kennis vraagt, grote handigheid en veel geduld. Bovendien vraagt het een groot empathisch vermogen om zich in te leven in de aard van het object dat men restaureert en in de historiek ervan.

Het te restaureren meubel moet met dezelfde producten, materialen en technieken uitgevoerd worden zoals het in de tijd werd uitgevoerd bij het maken ervan.

Aan een goede restauratie gaat een soort incubatieperiode vooraf waarbij de cursist vertrouwt dient te raken met het object en zijn problematiek.

In de praktijk gebeurt dit door een grondige voorstudie, die rekening houdt met het karakter, de historiek, de functie en de toestand van het meubel.

Zo'n grondige evaluatie kan slechts gebeuren indien de cursist ook over de nodige bagage beschikt om ze adequaat uit te voeren. Dit betekent dat de cursist kennis moet hebben van materialen, algemene kunstgeschiedenis en de kunstgeschiedenis van het te restaureren meubel in het bijzonder en inzicht in de factoren van verval.

Bij het uitvoeren van de conservatie of de restauratie primeert steeds het welzijn van het meubel. Motieven van financiële aard zullen steeds ondergeschikt blijven aan dit principe.

Eén van de grondregels in de restauratie is dat de toegepaste behandelingen reversibel, dus omkeerbaar zijn. Dit betekent dat in een later stadium de verrichte restauratie ongedaan moet kunnen worden gemaakt om een nieuwe conservatie of restauratie toe te laten.

Algemene doelstellingen

Op het einde van deze opleiding moet de cursist:

- De voor dit vak gestelde criteria en kwaliteitseisen bij de uitvoering kunnen toepassen.
- Een niet gefineerd oppervlakte kunnen kleven met de nodige technieken.
- Een oppervlakte kunnen afwerken volgens de oude technieken (kleuren en politoeren)
- Een marqueterie kunnen herstellen met de nodige technieken en afwerking.
- In staat zijn een gefineerd meubel van een van een massief meubel kunnen onderscheiden.
- In staat zijn de juiste producten, materialen en gereedschappen te hanteren en te gebruiken voor een herstelling van een antiek meubel.
- In staat zijn de juiste ontleding te maken van een te restaureren antiek meubel.
- In staat zijn de houtsoorten kunnen onderscheiden.

Algemene methodologische wenken

Aandacht voor volgende punten:

- De opgelegde oefening worden in het begin sober gehouden, aangepast met basis elementen.
- De cursisten worden betrokken bij de creativiteit van het werkstuk om de motivatie te stimuleren.
- De kwaliteiten en bekwaamheden moeten verder worden uitgebouwd.
- De cursisten worden individueel begeleid.
- De technische leerstof zoals constructieleer, materialenleer, expertise en stijlleur, wordt gegeven op het moment dat ze in de praktijk aanbod komen of worden in groep geheel besproken.
- De oefeningen zijn esthetisch, stijlkundig verantwoord en praktisch om te gebruiken.
- De cursisten hebben in het atelier veel authentieke voorbeelden waarmee zij kunnen vergelijken en kunnen ideeën opdoen tijdens hun creaties.
- Er moet een sfeer zijn waarin de cursisten zich thuis voelen, waardoor ze graag naar de opleiding komen; ze beschikken over een eigen werkplaats waarvoor ze tenslotte ook verantwoordelijkheid dragen zoals veiligheid, orde en netheid....
- Het is essentieel dat cursisten ervaren dat hun inzet vruchten afwerpt.
- Het is zeer belangrijk dat de cursisten na enkele tijd werkstukken kunnen maken die ze in het begin voor onmogelijk hielden.
- Het is zeer belangrijk dat de cursist thuis, aan de hand van de opleiding, zelfstandig een werkstuk kan herstellen en afwerken volgens de aangeleerde methoden en technieken.
- De cursisten moeten de deontologisch gedragscode respecteren.

In deze cursus komen vooral de basistechnieken aanbod waardoor de cursist de vakkennis ontwikkelt die nodig is om een meubel op een correcte manier te herstellen. Hierdoor kan men na deze opleiding een meubel zelfstandig en op een kwalitatieve, met de juiste producten, materialen en technieken op een deontologische verantwoorde manier herstellen. Ook het herstellen van een “Marqueterie tafereel” kan hier aanbod komen.

Het kan nuttig zijn dat het te restaureren meubel door de cursist gefotografeerd wordt voor en na de restauratie. Ook eventuele belangrijke fasen in de behandeling kunnen fotografisch worden vastgelegd. Bovendien kan een geschreven verslag worden gemaakt met de toestandbeschrijving vooraf, de conservatie- en restauratievoorstellen en de uiteindelijke toegepaste behandelingen.

Technologie TV 32 Lt/jaarbasis

TV Schilderen en decoratie

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
		Stijlleer	
De evolutie, veranderingen en vormgeving inzien.	B	Egyptisch, Grieks en Romeins meubelen	Diamontages.
De constructieve veranderingen en vormgeving inzien.	B	Gotiek	O.a. de kist, dressoir, kasten, briefpaneel.
De evolutie van de nieuwe invloeden kennen.	B	Renaissance	Nieuwe ontdekkingen en ontwikkelingen zoals inlegwerk, vergulden en nieuwe houtsoorten
De evolutie van het meubilair inzien.		Lodewijk XIII	Getorste poten, kabinet...enz.
De structuur van de verschillende objecten inzien.	B	Lodewijk XIV.	Oprichting van het meesterschap, vierkante poten, uitvinding van de commode, Boulle techniek...enz.
De evolutie en de nieuwigheden van deze overgangsstijl inzien.	B		
De kenmerken van de stijl kennen en kunnen onderscheiden.	B	Lodewijk XV	Régence, diversiteit van nieuwe zitmeubelen en brons gebruik, de nieuwe creaties naar voortbrengen, symmetrie ...enz
		Lodewijk XV	Rococo, de asymmetrie...enz.
De overgangsstijl kennen en kunnen onderscheiden.	B	Lodewijk XVI	Transition en Lodewijk XVI,
De verschillende varianten kennen en herkennen naar vorm en stijl.	B		De nieuwe creaties op zowel de meubels als de toepassing van diverse houtsoorten voor deze stijl.
De essentiële verschillen kennen en kunnen onderscheiden.	B	De Empirestijl	Directoire; Consulat; Empire; Restauration.
			De nieuwe creaties en houtsoorten.
Essentiële veranderingen in vormgeving en materialen kennen.	B	Louis-Philippe	De nieuwe creaties en houtsoorten.

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
Verandering in vormgeving, patronen en materiaal kunnen onderscheiden.	B	Napoleon III	De nieuwe creaties en typische kleur en materiaalgebruik.
De essentiële verandering in vormgeving, met natuurvormen kennen.	B	Art-Nouveau	De nieuwe creaties en decoratieve elementen zoals: natuur elementen; dierlijke elementen; naakte vrouwen.
De industriële evolutie in vormgeving en materialen kunnen naar voor brengen.	B	Art-Deco	De industriële evolutie en creaties het gebruik van nieuwe materialen zoals metalen buizen.
		Materialenleer - gereedschappen	
Het juist gebruik van afbijtproducten en zijn toepassing inzien.	B	Afbijtproducten	De juiste producten: Decapnet, Woodstrip... De onjuiste producten: kaligene, ammoniak... Gebruik van de juiste gereedschappen. Didactisch materialen met demonstratie.
Het uitzicht herkennen en verschillende houtsoorten kunnen onderscheiden.	B	Houtsoorten	O.a. rozenhout, palissander (Indische, Rio) satijnhout, purperhart, enz.
De verschillende kleurproducten en hun toepassing kennen.	B	Kleuren op basis van hun oplosmiddelen <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mogelijke toepassingen ▪ Afwerking ▪ Het opleggen van een patina 	O.a. waterbasis, thinnerbasis, enz.
De diverse materialen die gebruik worden bij een marqueterie kennen.	U	Andere materialen	O.a. schildpad, been, galuchat...enz Gekleurd fineerhout. Verschillende metalen Didactisch materiaal en demonstratie

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
Soorten boenwas en diverse afwerkingmogelijkheden kennen.	B	Boenwas <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het maken van boenwas ▪ Toepassingen ▪ Gebruik van een warme luchtblazer ▪ onderhoud van een geboend meubel 	
De opbouw van een politoerlaag en zijn diversiteit inzien.	U	<p style="text-align: center;">Politoerlaag</p> Opbouw Oliën Poriën vullen Lagen opbouwen Afwerken Toepassingen op meubelen	Didactisch materiaal en demonstratie

Praktijk PV 128 Lt/jaarbasis PV Praktijk Schilderen en decoratie

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
		Gereedschappen	
Gereedschappen kunnen gebruiken.	B		O.a. fineerzaag, tandschaaf, vlakschaaf, plakhamer, werkbank, lijmborstels, lijmpot,...
Houtbewerkingsmachines veilig kunnen gebruiken	B		De materialen gebruiken in functie van het werkstuk. Veiligheidsvoorschriften bij het gebruik naleven. Houtbewerkingsmachines.
		Analyse van het meubel	
Het te restaureren meubel kunnen situeren in de tijd.	B	Situering in de tijd	Allerlei naslagwerken gebruiken.
De materialen waaruit het meubel gemaakt is herkennen.	B	Gebreken vaststellen Gebruikte materialen	In groep de analyse maken van het meubel.
De te restaureren gebreken kunnen vaststellen.	B		
		Restauratieprocedure	
De te gebruiken materialen kunnen bepalen.	B	Bewerkingsvolorde	Vooraleer aan de restauratie te beginnen moet eerst overlegd worden met de leerkracht.
De restauratievolgorde kunnen vastleggen.	B	Te gebruiken materialen Voorzorgen	

Doelstellingen	B/U	Leerinhouden	Methodologische wenken
		Het restaureren	
De restauratie van het meubel kunnen uitvoeren.	B		
		Afwerken en beschermen	
Het gerestaureerde meubel kunnen afwerken en beschermen.	B		
		Veiligheid en milieu	
De beschermingsmaatregelen kunnen toepassen.	B	Beschermingsmaatregelen	Rekening houden met de voorschriften van de producent.
Productetiketten kunnen lezen en de producten correct kunnen gebruiken.	B	Productenopslag en –verwerking	
Producten veilig kunnen opslaan en het afval correct kunnen verwerken.	B	Milieu	

Evaluatie

Het leerplan voorziet niet in concrete opdrachten. Opgaven moeten opgesteld worden in functie van de te bereiken doelstellingen, de beschikbare tijd en het voorhanden zijnde materiaal en materieel.

Elke doelstelling van het leerplan moet ten minste één keer geëvalueerd worden. Als alle cursisten alle opgaven uitgevoerd hebben en alle criteria geëvalueerd werden, is het duidelijk of de doelstellingen bereikt werden.

Wanneer de cursisten een werkstuk vervaardigen of een opdracht uitvoeren, krijgt elk aspect hiervan de aandacht.

Binnen de doe-activiteiten zijn een aantal factoren te onderscheiden :

- Cognitieve factoren : b.v. Inzicht, argumentatie, ideeën, technische kennis;
- Psychomotorische vaardigheden : b.v. Juiste weergave van verhoudingen, gebruik van materialen, ooghandcoördinatie, evenwicht;
- Werkmethode en attitudes : b.v. Werken binnen vooropgestelde limieten, thema's, tijd, aantallen en formaten; orde en netheid, afwerking, presentatie, inzet, organisatie, sociale omgang, veiligheidsbewustzijn, verantwoordelijkheidsgevoel, nauwkeurigheid, zelfstandigheid;
- Beoordelingsvermogen.

Er kan ook op verschillende momenten worden geëvalueerd: tijdens het opstellen van een bewerkingsvolgorde, tijdens of na een bewerking of na een afwerking. Duidelijke afspraken met de cursisten zijn hierbij noodzakelijk. Indien deze openheid er niet is, ontstaan betwistingen en blijft zelfevaluatie uit.

Evaluatie van PV Praktijk is een oordeel over :

- Een proces: evaluatie van de vorderingen en attitudes op geregelde tijdstippen en bij momentopnames tijdens de realisatie of dienstverlening;
- Een product: evaluatie van het product of de gepresteerde dienst.

Een zinvolle opdracht werkt een zinvolle evaluatie in de hand. Stimuleer de cursisten door positieve appreciatie, maar wijs op fouten en tekortkomingen. Tussentijdse evaluaties en de evolutie van de leerling zijn van groot belang voor de eindevaluatie.

Maak duidelijke afspraken met de leerling, zo wordt het werk voor iedereen eenvoudiger. Leg bij elke opdracht uit op welke aspecten de nadruk ligt. De leerling ontwikkelt zo het vermogen om het eigen werk te evalueren. Een vereiste eigenschap van elke volwassene in zijn arbeid is immers zelfevaluatie.

Wij verwijzen naar de bundels over Evaluatie

EVAL AV : Algemene vakken - 1995
EVAL DOE : Doe-activiteiten TV, KV, PV – 1995

Minimale materiële vereisten

Algemeen

Beitels
Cuttermes
Diverse fineersoorten
Filetsnijder
Fineerzaagje
Gomband
Houtenlat
Meetlat
Plakhamer
Rugzaag
Schrapstaal
Schuurblok
Soldeerbout
Spanvijzen
Strijkijzer
Tandmes
Tandschaaf
Vlakschaaf

Diverse didactische materialen zoals:

Galuchat
Ivoor
wortelsoorten

Diverse machinale machines zoals:

figuurzaag
lamello machine
slijpmolen
verwarmde lijmpers

Individuele bescherming

handschoenen
veiligheidsbril
Werkkledij

Bibliografie

La Marqueterie

Pierre Ramond
Editions H. Vial, 91410 Dourdan
ISBN: 2-85101-005-0

Chefs D'oeuvre des Marqueteurs Tome I Des origines à Louis XIV

Pierre Ramond
Editions H. Vial
ISBN: 2-85101-029-8

Chefs D'oeuvre des Marqueteurs Tome II, De la Régence à nos jours

Pierre Ramond
Editions H. Vial
ISBN: 2-85101-031-X

Chefs D'oeuvre des Marqueteurs Tome III, Les Marqueteurs d'exception

Pierre Ramond
Editions H. Vial
ISBN: 2-85101-053-0

Restaurer le bois, Collectio,s artisanat et traditions

Eva Pascual i Miro
Editions Gründ – Paris
ISBN: 2-7000-2089-8

Galuchat, Les éditions de l'amateur

Lison de Caunes & Jean Perfettini
ISBN: 2-85917-186-X

Maandblad: AAA (arts, antiques, auctions)

Cirages

F. Margival
Editeur Desforges, Paris
N° 31.0779

Dorure sur bois peintures laquées

M.J. Saulo (Manuels – Roret)
LVDV Inter-livres
55 passage Jouffroy, 75009 Paris
ISBN: 2-905388-05-6

Les Secrets du vernissage et du laquage du bois

J.P. Coutrait
Editions d'art Charles Moreau

Trucs et proces du bois
Editions d'arts Charles Moreau

Schoonheid in hout (het meubel in de geschiedenis)
André Lammens
ISBN: 90-5466-181-X (Roularta Books)
ISBN: 90-261-0852-4 (De Fontien)

Naturam, Wegwijs in natuurlijke verfgrondstoffen
Lea Cruypelans & Peter Malaise
ISBN: 90-800519-1-8

Dorure et Polychromie sur bois, Techniques traditionnelles et modernes
Gilles Perrault
Editions Faton
ISBN: 2-87844-008-0

Tous les Styles du Louis XIII a l'Art Déco
ISBN: 2-95-036982-0

Le mobilier français - Diverse reeks: Moyen age tot 1930-1990
Editions Massin
Régence – Louis XV, Claude-paule Wiegandt
ISBN: 2-7072-0254-1

Le mobilier français - Diverse reeks: Moyen age tot 1930-1990
Editions Massin
Directoire – Consulat - Empire
ISBN: 2-7072-0297-5

Art et techniques, Menuiserie ébénisterie
Gérard Mabile
Editions Massin
ISBN: 2-7072-0263-0

Fontainebleau
30 diapositives
Editions La Goélette, Paris

Versailles
30 diapositives

Le mobilier Français
Editions pédagogiques audiovisuelles, Diapofilm, Paris
Van Egyptienne tot 1925- l'Art déco, een volledige dia reeks

Inhoudstabel

	Pagina
Lessentabel	2
Beginsituatie	2
Algemene doelstellingen van de opleiding	3
Algemene methodologische wenken	4
TV Schilderen en decoratie – Technologie 32 lt/jaarbasis	6
PV Praktijk schilderen en decoratie 128 lt/jaarbasis	9
Evaluatie	11
Minimale materiële vereisten	12
Bibliografie	13
Inhoudstafel	15
Colofon	15

Colofon

Dit leerplan kwam tot stand door een goede samenwerking met OVSG en de Inrichtende Macht van de stad Gent – CVO Offerlaan Gent.